

Demascarea motivelor bazate pe prejudecată ale infracțiunilor: selecție de cauze relevante ale Curții Europene a Drepturilor Omului

Această lucrare prezintă evoluția jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului cu privire la infracțiunile motivate de ură, oferind o actualizare în ceea ce privește cele mai recente hotărâri. Abordarea infracțiunilor motivate de ură dintr-o perspectivă a drepturilor fundamentale arată cum datoria autorităților statelor membre de a investiga în mod eficient motivarea bazată pe prejudecată a infracțiunilor decurge din instrumentele cheie ale drepturilor omului, cum ar fi Convenția europeană a drepturilor omului.

Cuprins

1. De la <i>Menson</i> la <i>Nachova</i> : obligația autorităților naționale de a investiga în mod eficient o posibilă motivație rasistă în temeiul CEDO.....	2
2. Aplicabilitate în cazuri de încălcare a drepturilor dincolo de articolul 2 din CEDO	4
3. Infracțiuni motivate de ură săvârșite de persoane fizice	6
4. Extinderea la motive bazate pe prejudecată altele decât rasismul.....	6
Concluzie	10

Această lucrare prezintă evoluția jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului (CtEDO) cu privire la infracțiunile motivate de ură și oferă o actualizare în ceea ce privește cele mai recente hotărâri. Aceasta abordează infracțiunile motivate de ură dintr-o perspectivă a drepturilor fundamentale, așa cum a fost dezvoltată de Agenția pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene (FRA) în 2012 ¹, și arată cum obligația autorităților statelor membre de a investiga în mod eficient și de a pedepsi motivarea bazată pe prejudecată a infracțiunilor rezultă din instrumentele cheie ale drepturilor omului, cum ar fi Convenția europeană a drepturilor omului (CEDO) ².

Toate statele membre ale UE sunt parte a CEDO și astfel sunt obligate de aceasta. În plus, așa cum s-a menționat în Manualul de drept european privind nediscriminarea ³, există legături strânse între dreptul UE și CEDO. În conformitate cu articolul 52 alineatul (3) din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, semnificația și domeniul de aplicare a drepturilor protejate de cartă, precum articolul 21 privind dreptul la nediscriminare, vor fi interpretate în același fel ca și dreptul corespunzător consacrat în CEDO. Astfel, jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului (CtEDO) este de asemenea extrem de relevantă pentru statele membre atunci când interpretează și aplică legislația UE cu privire la infracțiunile motivate de ură, precum Decizia-cadru privind rasismul și xenofobia ⁴ și Directiva privind drepturile victimelor ⁵.

Această lucrare începe cu examinarea hotărârii în cauza *Nachova*. În speță, CtEDO a dezvoltat mai întâi, de la articolul 14 din CEDO privind interzicerea discriminării, o obligație pozitivă pentru autoritățile statului de a investiga și de a demonta motivarea bazată pe prejudecată a unei infracțiuni, dacă există indicii ale existenței acesteia. Lucrarea arată cum jurisprudența CtEDO a dezvoltat mai departe această obligație pozitivă în patru direcții diferite prin:

- conectarea acesteia la alte drepturi consfințite în CEDO (articolul 3 privind interzicerea tratamentelor inumane sau degradante și articolul 8 privind dreptul la respectarea vieții private și de familie);
- aplicarea raționamentului său în cauze în care infracțiunea nu era săvârșită de actori de stat, ci de persoane fizice;
- extinderea domeniului de aplicare al obligației pozitive de la motivația rasistă inițială la alte motivații pârținitoare, cum ar fi ura religioasă, homofobia, discriminarea bazată pe dizabilități, opinii politice sau gen;
- includerea în cadrul acestei obligații pozitive a cazurilor de discriminare prin asociere.

1. De la *Menson* la *Nachova*: obligația autorităților naționale de a investiga în mod eficient o posibilă motivație rasistă în temeiul CEDO

În mai 2003, CtEDO a trebuit să decidă într-un caz de crimă rasială. Victima a fost Michael Menson, un bărbat de culoare din Ghana, căruia, în 1997, un grup rasist îi dăduse foc la Londra și care ulterior a murit în spital. Vinovații au fost în cele din urmă condamnați și au primit pedepse cu închisoarea. Cu toate acestea, după cum au dezvăluit anchetele efectuate ulterior, tratarea cazului de către Serviciul de Poliție Metropolitană (MPS) a fost afectată de defecte grave, începând cu presupunerea falsă că și-a dat

1 FRA (2013), *Creșterea vizibilității infracțiunilor inspirate de ură în Uniunea Europeană: recunoașterea drepturilor victimelor*, Luxemburg, Oficiul pentru Publicații.

2 Deoarece această lucrare pune accentul pe obligația autorităților de stat de a demasca infracțiunile motivate de ură, această lucrare nu discută jurisprudența CtEDO cu privire la discursul de incitare la ură. Un rezumat util al acestei jurisprudențe poate fi găsit în [fișa tematică publicată de CtEDO în iunie 2018](#).

3 FRA (2018), *Manual de drept european privind nediscriminarea – Ediția 2018*, pag. 17. Luxemburg, Oficiul pentru Publicații.

4 Decizia-cadru 2008/913/JAI a Consiliului din 28 noiembrie 2008 privind combaterea anumitor forme și expresii ale rasismului și xenofobiei prin intermediul dreptului penal (JO L 328, 6.12.2008, p. 55).

5 Directiva 2012/29/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 25 octombrie 2012 de stabilire a unor norme minime privind drepturile, sprijinirea și protecția victimelor criminalității și de înlocuire a Deciziei-cadru 2001/220/JAI a Consiliului (JO L 315, 14.11.2012, p. 57).

singur foc. Poliției i-a luat aproape doi ani să fie de acord cu ceea ce familia victimei susținuse încă de la început – că domnul Menson a fost ucis de o bandă rasistă violentă. CtEDO a analizat ancheta poliției și a constatat că „au existat defecte foarte grave în gestionarea atacului asupra lui Michael Menson și care erau în totalitate în contradicție cu cerințele unei anchete eficiente”. În ciuda acestui fapt, deoarece în final vinovații au fost condamnați și pedepsiți, Curtea a considerat că „sistemul juridic al statului pârât a demonstrat cu iscusință, în analiza finală și într-un termen rezonabil, capacitatea sa de a pune în aplicare dreptul penal împotriva celor care au luat ilegal viața altei persoane, indiferent de originea rasială a victimei”. Prin urmare, printre alte motive, Curtea a declarat cauza invocată de frații domnului Menson ca fiind inadmisibilă.

Cu toate acestea, ceea ce este cel mai relevant în sensul acestei lucrări este că Curtea a reamintit că din articolul 2 din CEDO cu privire la dreptul la viață rezultă obligația procedurală pentru autoritățile statului să realizeze o anchetă penală eficientă „capabilă să stabilească cauza [...] și identificarea celor responsabili în vederea pedepsirii acestora”. Aceasta a adăugat faptul că „**atunci când un atac are motivație rasială**, este cu atât mai important ca **ancheta să fie realizată viguros și imparțial, ținând cont de nevoia de a reafirma în permanentă condamnarea de către societate a rasismului și de a menține încrederea minorităților în capacitatea autorităților de a le proteja împotriva amenințării violenței rasiste**”⁶. Această motivare a pregătit terenul pentru următorul pas al procesului de identificare a îndatoririlor autorităților de stat în ceea ce privește infracțiunile motivate de ură în temeiul CEDO: să derive din articolul 14 al CEDO o datorie separată de investigare și demascare a motivației rasiale. Curtea a făcut acest lucru în 2005, în hotărârea sa privind cauza *Nachova*⁷.

Cauza *Nachova* a avut ca obiect un membru al poliției militare bulgare care, în timpul unei încercări de arestare, a ucis doi cetățeni bulgari de origine romă. Curtea, constituită în Marea Cameră, a constatat că Bulgaria nu și-a respectat obligațiile care îi revin în temeiul articolului 2 din CEDO (dreptul la viață), deoarece cadrul juridic privind utilizarea forței era fundamental defectuos și deoarece a fost folosită forța într-un mod vizibil excesiv de către poliția militară. A continuat să analizeze dacă a existat și o încălcare a articolului 14 din CEDO (interzicerea discriminării) coroborat cu articolul 2, și a constatat că nu ar putea fi exclus faptul că ofițerul de poliție militară ar fi acționat la fel într-un context care nu ar fi implicat originea romă, deci în acest sens de fond nu a constatat nicio încălcare a interdicției de a discrimina.

Cu toate acestea, Curtea a declarat că articolul 14 din CEDO presupune și o **obligație procedurală de a investiga** în mod adecvat posibilele motive rasiste. Autoritățile de anchetă aveau în fața lor declarația unui vecin al victimelor care a spus că, imediat după împușcături, ofițerul de poliție a strigat „al năibii țigan”, în timp ce îndrepta un pistol către acesta, declarație care trebuia văzută pe fundalul multor relații publicate despre existența prejudecăților și a ostilității față de romi. În ciuda acestui fapt, autoritățile nu au făcut nimic pentru a verifica declarația vecinului sau motivele pentru care se considerase necesar să se folosească un astfel de grad de forță. Prin urmare, Curtea a concluzionat că eșecul investigării unei posibile legături de causalitate între presupuse atitudini rasiste și uciderea celor doi bărbați a constituit o încălcare a articolului 14 în dimensiunea sa procedurală, coroborat cu articolul 2.

Ce implică datoria de a demasca motivul rasist

În ceea ce privește conținutul acestei obligații procedurale, Marea Cameră a aprobat analiza anterioară făcută de Cameră, care afirmase că „obligația statului de a investiga posibilele conotații rasiste ale unui act violent este o obligație de a depune toate eforturile și nu una absolută [...]. Autoritățile trebuie să facă ceea ce este rezonabil în acele circumstanțe pentru a colecta și a obține dovezile, a explora toate mijloacele practice de descoperire a adevărului și a lua decizii pe deplin motivate, imparțiale și obiective, fără a omite fapte suspecte care pot indica o violență motivată rasial”⁸.

⁶ CtEDO, *Menson și alții împotriva Regatului Unit*, nr. 47916/99, decizie cu privire la admisibilitate, 6 mai 2003, pag. 13-14.

⁷ CtEDO, *Nachova și alții împotriva Bulgariei*, nr. 43577/98 și 43579/98, hotărârea din 6 iulie 2005.

⁸ CtEDO, *Nachova și alții împotriva Bulgariei*, nr. 43577/98 și 43579/98, 26 februarie 2004, alineatele (156)-(159).

Ceea ce declanșează această obligație procedurală de a investiga o posibilă legătură de cauzalitate între presupuse atitudini rasiste și infracțiunea comisă este existența unor fapte sau elemente care indică un posibil rol al prejudecății rasiale în evenimente, așa cum a fost cazul rostirii de cuvinte și utilizarea excesivă a forței în cauza *Nachova*. Aceasta înseamnă, de asemenea, că, în principiu, acolo unde nu există astfel de fapte specifice sau elemente care să sugereze această legătură, autoritățile nu sunt obligate în temeiul articolului 14 din CEDO să efectueze investigații în acest sens. Într-o serie de cauze similare cu *Nachova*, care au dus la moartea persoanelor de etnie romă prin maltratare de către poliție, CtEDO a concluzionat că a existat o încălcare a obligației prevăzute la articolul 2 din CEDO de a efectua o anchetă eficientă asupra morții victimei, dar nu a constatat că autoritățile „aveau în fața lor informații care erau suficiente pentru a le atenționa asupra necesității de a investiga eventualele conotații rasiste în evenimente”⁹, și, prin urmare, nu a constatat o încălcare a articolului 14 din CEDO. Acesta a fost rezultatul comun al cauzelor *Ognyanova și Choban împotriva Bulgariei* (2006)¹⁰, *Vasil Sashov Petrov împotriva Bulgariei* (2010)¹¹ și *Mižigárová împotriva Slovaciei* (2010)¹².

Cu toate acestea, în această cauză din urmă a existat o opinie parțial separată a judecătorului Björgvinsson, care a considerat că există suficiente dovezi obiective la dispoziția autorităților pentru a sugera un motiv rasist, cum ar fi rapoartele care „arată că brutalitatea poliției în ceea ce privește persoanele de origine romă a fost, la momentul relevant, sistemică, răspândită și o problemă serioasă în Slovacia”. Majoritatea judecătorilor au observat într-adevăr cu îngrijorare aceste relații¹³ și au declarat că „nu ar exclude posibilitatea ca într-un caz specific existența dovezilor independente ale unei probleme sistemice să poată fi, în lipsa oricărei alte dovezi, suficientă pentru a alerta autoritățile cu privire la posibila existență a unui motiv rasist”. În această cauză însă, nu au fost convinși că „dovezile obiective sunt suficiente de puternice în sine pentru a sugera existența unui astfel de motiv”¹⁴. Prin urmare, au lăsat deschisă posibilitatea ca în cauze viitoare simpla existență a dovezilor independente ale unei probleme sistemice, chiar dacă nu există alte indicații de rasism în această speță, ar putea fi suficientă pentru a declanșa obligația autorităților de a investiga o posibilă motivație rasială.

2. Aplicabilitate în cazuri de încălcare a drepturilor dincolo de articolul 2 din CEDO

Toate cauzele discutate până acum se refereau la articolul 2 din CEDO, privind dreptul la viață, coroborat cu articolul 14, privind interzicerea discriminării. Dar aceeași obligație de a investiga și demasca un motiv rasist sau bazat pe o prejudecată se aplică și încălcării altor drepturi consacrate în CEDO, cum ar fi articolul 3 (interzicerea torturii și a tratamentelor inumane și degradante) și articolul 8 (dreptul la respectarea vieții private și de familie).

CtEDO a aplicat această motivare în legătură cu articolul 3 din cauza *Bekos și Koutropoulos* (2005)¹⁵, care privea maltratarea de către poliție a doi resortisanți greci de origine romă. Curtea a concluzionat mai întâi că reclamanții au fost supuși unui tratament inuman și degradant în sensul articolului 3 din CEDO¹⁶. Apoi a analizat dacă a existat și o încălcare a articolului 14 coroborat cu articolul 3 prin faptul că autoritățile nu au reușit să investigheze posibilele motive rasiste din spatele incidentului. Aceasta a concluzionat că, în ciuda faptului că au avut mărturiile sub jurământ ale unuia dintre reclamanți că a fost supus abuzului rasial de către poliție, pe lângă declarațiile organizațiilor internaționale și ale grupurilor naționale pentru drepturile omului, autoritățile nu au investigat aspectul unor posibile motive rasiste ale ofițerilor de poliție. Prin urmare, CtEDO a constatat o încălcare a aspectului procedural al articolului 14¹⁷.

9 CtEDO, *Ognyanova și Choban împotriva Bulgariei*, nr. 46317/00, 23 februarie 2006, alineatul (148).

10 CtEDO, *Ognyanova și Choban împotriva Bulgariei*, nr. 46317/99, 23 februarie 2006.

11 CtEDO, *Vasil Sashov Petrov împotriva Bulgariei*, nr. 63106/00, 10 iunie 2010.

12 CtEDO, *Mižigárová împotriva Slovaciei*, nr. 74832/01, 14 decembrie 2010.

13 A se consulta de exemplu raportul CEDO, CtEDO, *Mižigárová împotriva Slovaciei*, nr. 74832, 14 decembrie 2010, alineatul (59).

14 CtEDO, *Mižigárová împotriva Slovaciei*, nr. 74832, 14 decembrie 2010, alineatul (122).

15 CtEDO, *Bekos și Koutropoulos împotriva Greciei*, nr. 15250/02, 13 decembrie 2005.

16 CtEDO, *Bekos și Koutropoulos împotriva Greciei*, citată mai sus, alineatul (52).

17 CtEDO, *Bekos și Koutropoulos împotriva Greciei*, citată mai sus, alineatul (55).

În cauza *Balázs*¹⁸, reclamantul s-a plâns că autoritățile nu au efectuat o anchetă eficientă în ceea ce privește un atac rasist al unui ofițer de penitenciar împotriva acestuia și, în special, că nu au întreprins acțiuni suficiente pentru a stabili un posibil motiv rasist pentru atac. Deși procuratura începuse o anchetă cu privire la infracțiunea de violență împotriva unui membru al unui grup, aceasta a întrerupt-o pe motiv că nu puteau fi stabilite motive rasiste „fără echivoc și fără îndoială”. Cu toate acestea, CtEDO a constatat că comentariul postat pe o rețea socială de către acuzat a doua zi după eveniment laudându-se cu acțiunile sale și folosind un limbaj rasist explicit erau „indicatori puternici ai infracțiunilor inspirate de ură” care ar fi trebuit priviți ca o dovadă a motivației rasiale. În acest sens, a considerat că eșecul în acest sens „a afectat caracterul adecvat al anchetei într-o măsură în care este incompatibil cu obligația statului în acest domeniu de a efectua anchete serioase”. Prin urmare, a concluzionat că a existat o încălcare a articolului 14 coroborat cu articolul 3 din CEDO¹⁹.

În cauza mai recentă *M.F.* (2017)²⁰, reclamantul a susținut faptul că a fost maltratată de ofițerii de poliție și că nu a existat o anchetă eficientă în privința plângerii aferente din cauza originii sale române. Curtea a constatat mai întâi că autoritățile nu au oferit nicio explicație plauzibilă pentru cauza leziunilor reclamantului, care, prin urmare, a trebuit să fie atribuită tratamentului în timp ce se afla în custodia poliției, cu încălcarea articolului 3 din CEDO²¹. CtEDO a analizat apoi dacă maltratarea a fost cauzată de etnia sa română, dar aici Curtea a considerat că nu a fost stabilit cu un grad de certitudine rezonabil că atitudinile rasiste au jucat un rol în maltratarea reclamantului și, în acest sens, nu a constatat nicio încălcare a articolului 14, împreună cu articolul 3 din CEDO, în aspectul său material²². Cu toate acestea, Curtea s-a referit apoi la întrebarea separată dacă autoritățile și-au respectat obligația de a investiga posibile motive rasiste și a constatat că, în ciuda acuzațiilor reclamantului, autoritățile nu au efectuat nicio examinare a acestui aspect. Prin urmare, Curtea a concluzionat că a existat o încălcare a articolului 14 coroborat cu articolul 3 din CEDO în aspectul său procedural²³.

În cauza *R.B.* (2016)²⁴, CtEDO a legat obligația de a investiga o posibilă motivație rasistă de articolul 8 din CEDO (dreptul la respectarea vieții private și de familie). Cauza a vizat o serie de marșuri organizate de două grupuri paramilitare de dreapta și o asociație a gărzii civile într-un cartier de romi dintr-un sat din Ungaria, în cursul căreia reclamanta, o persoană de etnie română care se afla în grădina ei cu copilul acesteia, a fost supusă unor insulte și amenințări rasiste. Reclamanta a susținut faptul că autoritățile nu și-au îndeplinit obligațiile de a preveni faptul de a fi supusă insultelor și amenințărilor rasiste și de a efectua o investigație eficientă asupra incidentului.

CtEDO a analizat mai întâi dacă a existat o încălcare a interdicției tratamentelor inumane și degradante în temeiul articolului 3 din CEDO și a concluzionat că faptele cauzei nu atingeau nivelul minim de gravitate necesar pentru a se califica drept tratament degradant²⁵. Apoi a analizat dacă, chiar dacă pragul articolului 3 nu a fost atins, a existat o încălcare a dreptului la respectarea vieții private și de familie în temeiul articolului 8 și a constatat că, din moment ce abuzul suferit a fost îndreptat împotriva reclamantei pentru apartenența ei la o minoritate etnică, acest comportament a afectat cu siguranță viața privată a reclamantei, în sensul identității etnice, în sensul articolului 8 din CEDO²⁶. De asemenea, a declarat că, atunci când o persoană face afirmații credibile că a fost supusă hărțuirii motivate de rasism, autoritățile statului au o obligație similară de a lua toate măsurile rezonabile pentru a demasca orice motiv rasist și de a stabili dacă ura sau prejudecata etnică ar fi putut juca un rol în evenimente. În opinia Curții, aceste obligații pozitive impuneau un standard și mai ridicat al statelor de a răspunde la presupuse incidente motivate de prejudecată în situații în care există dovezi ale unor modele de violență și

18 CtEDO, *Balázs împotriva Ungariei*, nr. 15529/12, 20 octombrie 2015.

19 CtEDO, *Balázs împotriva Ungariei*, citată mai sus, alineatul (76).

20 CtEDO, *M.F. împotriva Ungariei*, nr. 45855/12, 31 octombrie 2017.

21 CtEDO, *M.F. împotriva Ungariei*, citată mai sus, alineatul (56).

22 CtEDO, *M.F. împotriva Ungariei*, citată mai sus, alineatul (69).

23 CtEDO, *M.F. împotriva Ungariei*, citată mai sus, alineatul (77).

24 CtEDO, *R.B. împotriva Ungariei*, nr. 64602/12, 12 aprilie 2016.

25 CtEDO, *R.B. împotriva Ungariei*, citată mai sus, alineatele (51)-(52).

26 CtEDO, *Balázs împotriva Ungariei*, citată mai sus, alineatul (80).

intoleranță împotriva unei minorități etnice ²⁷. Curtea a menționat apoi că mecanismele de drept penal din sistemul juridic maghiar, în vigoare la data faptelor, nu au furnizat reclamantei o cale legală adecvată. Prin urmare, a concluzionat că mecanismele de drept penal ale statului pârât, astfel cum au fost puse în aplicare în cauză, „nu au oferit o protecție adecvată reclamantei” și au fost „defectuoase până la a duce la o încălcare a obligațiilor pozitive ale statului pârât în temeiul articolului 8 din convenție” ²⁸.

3. Infracțiuni motivate de ură săvârșite de persoane fizice

Prin hotărârea sa în cauza *Šečić* (2007), CtEDO a început să aplice aceeași obligație pozitivă de a investiga în mod eficient posibile motivații bazate pe prejudecată în cazurile penale în care erau implicate persoane fizice, mai degrabă decât autoritățile de stat ²⁹. Cauza *Šečić* a avut ca obiect un atac de către un grup de neonaziști asupra reclamantului, care a dus la vătămări corporale grave și la spitalizare. Reclamantul a susținut că autoritățile croate nu au întreprins o anchetă aprofundată a acestui atac și că acest eșec se datorează originii sale rome. Reamintind hotărârea sa în cauza *Nachova*, Curtea a insistat că, atunci când investighează incidente violente, autoritățile statului au obligația suplimentară de a lua toate măsurile rezonabile pentru a demasca orice motiv rasist și a afirmat că acest lucru „se aplică și în cazurile în care tratamentul contrar articolului 3 din convenție este cauzat de persoane fizice” ³⁰. CtEDO a examinat mai întâi cauza sub aspectul procedural al articolului 3, care impune autorităților statului obligația de a investiga acuzațiile de maltratare severă în mod temeinic, eficient și prompt. Aceasta a menționat că procedura penală era în curs de desfășurare în etapa premergătoare judecării de aproape șapte ani, iar poliția încă nu formulase acuzații împotriva nimănu ³¹. Prin urmare, Curtea a stabilit o încălcare a articolului 3 din CEDO. În plus, Curtea a considerat „inacceptabil faptul că, fiind conștientă că evenimentul în cauză a fost cel mai probabil indus de ura etnică, poliția a permis ca ancheta să dureze mai mult de șapte ani fără a întreprinde nicio acțiune serioasă în vederea identificării sau urmăririi penale a autorilor infracțiunilor” ³². Prin urmare, CtEDO a concluzionat că a existat și o încălcare a articolului 14 coroborat cu aspectul procedural al articolului 3 din CEDO.

O cauză similară de prelungire a procedurilor penale și, prin urmare, neinvestigarea adecvată a unui atac rasist săvârșit de către persoane fizice care a dus la moartea victimei a fost *Angelova și Iliev* (2007) ³³. În speță, CtEDO a constatat încălcarea articolului 2 și, în plus, a articolului 14 din CEDO coroborat cu aspectul procedural al articolului 2 pentru eșecul în a face distincția față de alte infracțiuni care nu sunt motivate rasial ³⁴. În plus, un exemplu mai recent a fost cauza *R.B.* (2016) ³⁵, care a fost deja discutată în secțiunea privind aplicabilitatea în cazul încălcărilor articolelor 3 și 8 din CEDO.

4. Extinderea la motive bazate pe prejudecată altele decât rasismul

Toate cauzele discutate până acum au implicat o motivație bazată pe o prejudecată rasială. Totuși, aceeași obligație de a investiga se aplică și atunci când intră în joc alte motivații bazate pe prejudecată, precum prejudecată legată de ura religioasă, discriminarea pe bază de dizabilitate, opinii politice, orientare sexuală și de gen.

27 CtEDO, *R.B. împotriva Ungariei*, citată mai sus, alineatul (84).

28 CtEDO, *R.B. împotriva Ungariei*, citată mai sus, alineatul (91).

29 CtEDO, *Šečić împotriva Croației*, nr. 40116/02, 31 mai 2007.

30 CtEDO, *Šečić împotriva Croației*, citată mai sus, alineatul (67).

31 CtEDO, *Šečić împotriva Croației*, citată mai sus, alineatul (55).

32 CtEDO, *Šečić împotriva Croației*, citată mai sus, alineatul (70).

33 CtEDO, *Angelova și Iliev împotriva Bulgariei*, nr. 55523/00, 26 iulie 2007.

34 ECtHR, *Angelova și Iliev împotriva Bulgariei*, citată mai sus, alineatul (118).

35 CtEDO, *R.B. împotriva Ungariei*, citată mai sus.

Ura religioasă

Cauza *Milanović* (2010)³⁶ a avut ca obiect ura religioasă. Domnul Milanović a fost un membru de frunte al comunității religioase hinduse Vaishnava, din Serbia, cunoscută și sub numele de Hare Krishna. El a suferit mai multe atacuri fizice, care au dus la vătămări corporale de-a lungul mai multor ani într-un context mai larg de acte de ostilitate împotriva minorităților religioase, comise de grupuri de extremă dreapta. În ciuda acestui context și a riscului real, imediat și previzibil al repetării acestor agresiuni, care s-au întâmplat adesea înaintea sau la scurt timp după o sărbătoare religioasă importantă, autoritățile nu au fost în măsură să identifice niciun făptuitor și nici să împiedice repetarea acestor atacuri. Prin urmare, CtEDO a concluzionat că „nu au luat toate măsurile rezonabile pentru a desfășura o investigație adecvată” și, de asemenea, nu au reușit „să împiedice maltratarea repetată a reclamantului” și a constatat o încălcare a articolului 3 din CEDO.

Curtea a analizat apoi dacă a existat în plus o încălcare a articolului 14 coroborat cu articolul 3. Aplicând raționamentul dezvoltat în cauza *Nachova*, aceasta a declarat că „la fel ca în cazul atacurilor motivate rasial, atunci când investighează incidentele violente, autoritățile statului au obligația suplimentară de a lua toate măsurile rezonabile pentru a demasca orice motiv religios și de a stabili dacă ura sau prejudecățile religioase ar fi putut juca un rol în evenimente. [...] Tratarea violenței și a brutalității motivate religios în mod egal cu cazurile care nu au astfel de conotații ar însemna să închidem ochii asupra caracterului specific al faptelor care au efecte devastatoare asupra drepturilor fundamentale”³⁷. Curtea a concluzionat că eșecul de a lua măsuri adecvate, în ciuda probabilității ca ura religioasă să fie motivația atacurilor, a constituit o încălcare a articolului 14, coroborat cu articolul 3³⁸.

Hărțuirea legată de dizabilități

Cauza *Dorđević* (2012) a avut ca obiect motivația bazată pe prejudecată legată de dizabilități. O mamă și fiul ei cu dizabilități psihice și fizice au suferit hărțuire fizică și verbală din partea copiilor din cartierul lor timp de patru ani și au susținut că autoritățile nu au reușit să îi protejeze. CtEDO a clarificat mai întâi faptul că deoarece presupușii făptuitori erau în cea mai mare parte copii cu vârsta de până la 14 ani, cauza nu a avut ca obiect obligațiile procedurale ale statului în temeiul dreptului penal, ci o posibilă lipsă de răspuns adecvat la o situație de hărțuire gravă și chiar violență direcționată împotriva unei persoane cu dizabilități fizice și mintale. Curtea a constatat apoi că nu fusese efectuată nicio acțiune relevantă de către autoritățile competente pentru a combate problema, în ciuda faptului că acestea cunoșteau situația și că probabil urma un nou abuz. Astfel, CtEDO a concluzionat că au fost încălcate articolele 3 și 8 din CEDO³⁹. Cu toate acestea, Curtea nu a putut analiza în profunzime plângerea suplimentară a reclamantului potrivit căreia lipsa unui răspuns adecvat din partea autorităților competente a fost discriminatorie în sine și astfel a fost încălcat articolul 14 din CEDO, deoarece căile de atac interne disponibile nu fuseseră epuizate. Plângerea a fost astfel respinsă în această privință⁴⁰. Această cauză este oarecum diferită de cele analizate anterior prin faptul că implică minori care nu intră în sistemul de drept penal și nu ia în considerare obligația autorităților de a investiga un caz, ci mai degrabă de a reacționa și de a proteja în mod adecvat victima. Cu toate acestea, este menționată aici pentru a ilustra disponibilitatea CtEDO de a lua în considerare motivația bazată pe prejudecată legată de dizabilitate⁴¹.

36 CtEDO, *Milanović împotriva Serbiei*, nr. 44614/07, 14 decembrie 2010.

37 CtEDO, *Milanović împotriva Serbiei*, citată mai sus, alineatele (96)-(97).

38 CtEDO, *Milanović împotriva Serbiei*, citată mai sus, alineatele (98)-(1017). O altă cauză care avut drept obiect ura religioasă în care CtEDO a constatat o încălcare a articolului 14, coroborat cu articolele 3 și 9 din CEDO, a fost *97 de membri ai Congregației Gldani a Martorilor lui Iehova și alții 4 împotriva Georgiei* (nr. 71156/01), 3 mai 2007, alineatele (138)-(142).

39 CtEDO, *Dorđević împotriva Croației*, citată mai sus, alineatul (150).

40 CtEDO, *Dorđević împotriva Croației*, citată mai sus, alineatele (159)-(163).

41 CtEDO, *Dorđević împotriva Croației*, nr. 41526/10, 24 iulie 2012.

Violența legată de opiniile politice

Cauza *Virabyan* (2012)⁴² a avut ca obiect motivația bazată pe prejudecată legată de ideologie. Reclamantul a susținut că a fost supus torturii de către poliție și că autoritățile nu au efectuat o investigație eficientă în acest sens din cauza apartenenței sale la opoziția politică. CtEDO a constatat mai întâi că reclamantul a suferit într-adevăr tortura și, prin urmare, a concluzionat că a existat o încălcare a articolului 3 din CEDO⁴³. Apoi a analizat dacă maltratarea ar putea fi legată de opiniile politice ale reclamantului și, prin urmare, să fie discriminatorii și să încalce articolul 14 din CEDO. În mod similar cu analiza făcută în cauzele *Nachova și M.F.*, Curtea a concluzionat că nu poate fi exclus faptul că comportamentul violent al poliției ar putea avea alte motive și, prin urmare, nu a constatat o încălcare a articolului 14 din CEDO în aspectul său material⁴⁴. Cu toate acestea, s-a referit apoi la întrebarea dacă autoritățile și-au respectat obligația procedurală în temeiul articolului 14 din CEDO de a investiga o posibilă motivație bazată pe prejudecată a făptuitorilor. Curtea a constatat că autoritățile aveau informații plauzibile, care erau suficiente pentru a le atenționa asupra necesității efectuării unei verificări inițiale și, în funcție de rezultat, a unei investigații cu privire la posibilele motive pentru maltratare. Acestea nu au procedat astfel. Prin urmare, Curtea a concluzionat că a existat o încălcare a articolului 14 din CEDO în aspectul său material, coroborat cu articolul 3 din CEDO⁴⁵.

Violența homofobă

Cauza *Identoba* (2015)⁴⁶ a avut drept obiect acte de violență homofobă în contextul unei demonstrații pașnice la Tbilisi în mai 2012 pentru a marca Ziua Internațională împotriva Homofobiei. Demonstrația a fost întreruptă în mod violent de contramanifestanți cu o atitudine ostilă față de comunitatea LGBT, aceștia depășind numărul manifestanților. Cei 13 reclamanți persoane fizice au susținut că autoritățile nu au reușit să îi protejeze de atacurile violente și să investigheze efectiv incidentul, stabilind, în special, motivul discriminatoriu al atacatorilor.

Curtea a considerat că violența suferită a fost suficient de severă pentru a atinge pragul relevant în temeiul articolului 3 din CEDO. În plus, a declarat că, în lumina relatărilor existente despre atitudini negative față de minoritățile sexuale ale unor părți ale societății și a avertismentelor date poliției de către organizatorii marșului cu privire la posibilitatea conflictelor, „autoritățile de aplicare a legii aveau o obligație pozitivă constrângătoare de a proteja manifestanții”, ceea ce nu au reușit să facă. Și a constatat, de asemenea, că autoritățile nu și-au respectat obligația procedurală de a investiga incidentul, „cu un accent deosebit pe demascarea motivului bazat pe prejudecată și identificarea celor responsabili de comiterea violenței homofobe”⁴⁷. Prin urmare, Curtea a concluzionat că a existat o încălcare a articolului 3 coroborat cu articolul 14 din CEDO.

M.C. și A.C. (2017)⁴⁸ a fost o cauză foarte asemănătoare cu privire la violența homofobă în urma unui marș anual de tip *pride* organizat de comunitatea LGBT. Reclamantii s-au plâns că autoritățile nu au reușit să efectueze o anchetă eficientă în privința acuzațiilor lor potrivit cărora violența săvârșită împotriva lor ar fi avut conotații homofobe. CtEDO a constatat că într-adevăr autoritățile au prelungit ancheta și, mai important, nu au luat măsuri rezonabile pentru a examina rolul jucat de posibilele motive homofobe din spatele atacului. Acesta a concluzionat că, în consecință, a existat o încălcare a articolului 3 în aspectul său procedural coroborat cu articolul 14 din CEDO⁴⁹.

42 CtEDO, *Virabyan împotriva Armeniei*, nr. 40094/05, 2 octombrie 2012.

43 ECtHR, *Virabyan împotriva Armeniei*, citată mai sus, alineatele (157)-(158).

44 ECtHR, *Virabyan împotriva Armeniei*, citată mai sus, alineatele (216)-(217).

45 ECtHR, *Virabyan împotriva Armeniei*, citată mai sus, alineatele (223)-(225).

46 CtEDO, *Identoba și alții împotriva Georgiei*, nr. 73235/12, 12 mai 2015.

47 CtEDO, *Identoba și alții împotriva Georgiei*, citată mai sus, alineatul (80).

48 CtEDO, *M.C. și A.C. împotriva României*, nr. 12060/12, 12 iulie 2016.

49 CtEDO, *M.C. și A.C. împotriva României*, citată mai sus, alineatele (123)-(126).

Discriminarea bazată pe gen

Cauza *B.S.* (2012)⁵⁰ a implicat motivarea bazată pe prejudecată care se intersectează cu motive de gen și culoarea pielii. Se referea la o femeie de origine nigeriană care, în timp ce mergea pe o autostradă publică aproape de locul în care lucra ca prostituată, ar fi fost maltrată și insultată de două ori din cauza culorii pielii și a activității sale de către patrurile de polițiști. Reclamanta a susținut că a suferit maltratare și că a fost discriminată din cauza culorii pielii și a sexului ei, în timp ce femeile cu „fenotip european” care desfășoară aceeași activitate în aceeași zonă nu au fost abordate de poliție. Ea s-a plâns, de asemenea, că ancheta instanței naționale a fost ineficientă. Curtea a constatat că instanța națională nu a reușit să ancheteze în mod eficient diferite aspecte ale plângerii sale și, prin urmare, a concluzionat că a existat o încălcare a articolului 3 din CEDO sub aspectul său procedural⁵¹. Apoi a analizat ca o chestiune separată dacă nu a existat un eșec în anchetarea unei posibile legături de cauzalitate între presupusele atitudini rasiste și actele violente suferite de victimă. Cu privire la acest aspect, a concluzionat că „deciziile luate de instanțele naționale nu au ținut seama de vulnerabilitatea specifică a reclamantei inerentă poziției sale de femeie africană care lucrează ca prostituată. Astfel, autoritățile nu și-au respectat datoria în temeiul articolului 14 din convenție, coroborat cu articolul 3, de a lua toate măsurile posibile pentru a stabili dacă o atitudine discriminatorie ar fi putut juca un rol în evenimentele”⁵². Deși Curtea nu a folosit cuvântul „intersecționalitate”, abordarea sa a fost clar intersecțională⁵³.

Motive bazate pe prejudecată prin asociere

În cauza *Škorjanec* (2017)⁵⁴, CtEDO a clarificat că obligația de a ancheta și a urmări penal în mod eficient posibilele motivații bazate pe prejudecată se aplică și în cazurile în care victima unei infracțiuni este vizată nu din cauza statutului sau caracteristicilor sale personale reale sau percepute, ci din cauza presupusei asocieri sau afilierei cu o altă persoană cu acest statut personal real sau perceput. Cauza a avut ca obiect doi făptuitori ai unui atac rasist care au fost urmăriți penal și condamnați pentru o infracțiune motivată de ură împotriva partenerului reclamantei, care era de origine romă. Cu toate acestea, deși reclamanta a fost bătută și a suferit vătămări corporale, făptuitorii nu au fost acuzați pentru o infracțiune motivată rasial împotriva acesteia, deoarece autoritățile de urmărire penală au susținut că, nefiind ea însăși romă, nu exista niciun indiciu că ar fi atacat-o din motive de ură rasială. CtEDO a afirmat că obligația de a căuta o posibilă legătură între atitudini rasiste și anumite acte de violență include, de asemenea, „acte de violență bazate pe asocierea sau afilierea reală sau percepută a victimei cu o altă persoană care posedă, efectiv sau probabil, un anumit statut sau o caracteristică protejată. Această legătură poate lua forma apartenenței sau asocierii victimei cu un anumit grup [...], de exemplu, printr-o relație personală, de prietenie sau căsătorie”⁵⁵. Prin urmare, Curtea a concluzionat că autoritățile nu și-au respectat obligația de a lua toate măsurile rezonabile pentru a descoperi orice posibile motive rasiste din spatele incidentului și au încălcat articolul 3 sub aspectul său procedural coroborat cu articolul 14 din CEDO⁵⁶.

50 CtEDO, *B.S. împotriva Spaniei*, nr. 47159/08, 24 iulie 2012.

51 CtEDO, *B.S. împotriva Spaniei*, nr. citat mai sus, alineatul (47).

52 CtEDO, *B.S. împotriva Spaniei*, citată mai sus, alineatele (62)-(63).

53 O altă cauză în care CtEDO a constatat o încălcare a articolului 3 și a articolului 14 coroborat cu articolul 3 din CEDO cu privire la discriminarea pe bază de gen a fost *Mudric împotriva Republicii Moldova*, nr. 74839/10, 16 iulie 2013. Aceasta a implicat violența domestică.

54 CtEDO, *Škorjanec împotriva Croației*, nr. 25536/14, 28 martie 2017.

55 CtEDO, *Škorjanec împotriva Croației*, citată mai sus, alineatul (66).

56 CtEDO, *Škorjanec împotriva Croației*, citată mai sus, alineatele (66)-(72).

Concluzie

Lucrarea își propune să ajute autoritățile statelor membre ale UE atunci când se confruntă cu infracțiuni motivate de ură. Jurisprudența revizuită arată că, ori de câte ori există o indicație a unei posibile motivații bazate pe prejudecată pentru o infracțiune, autoritățile statelor membre sunt obligate să facă ceea ce este rezonabil în acele circumstanțe pentru a colecta și a obține dovezi, a explora toate mijloacele practice de descoperire a adevărului și a lua decizii pe deplin motivate, imparțiale și obiective, fără a omite fapte suspecte care pot indica o motivație bazată pe prejudecată.

Lucrarea arată cum CtEDO a dezvoltat obligația pozitivă a autorităților de stat de a ancheta motivația bazată pe prejudecată a unei infracțiuni atunci când există indicii pentru existența acesteia, și cum această obligație a fost apoi aplicată în cauzele care implicau diferite dispoziții ale CEDO, diferiți actori și diferite motivații bazate pe prejudecată, inclusiv atunci când motivul discriminator a fost prin asociere. Rezultatul este o jurisprudență consacrată a CtEDO care oferă standarde clare pentru anchetarea eficientă a oricărei posibile infracțiuni motivate de ură, indiferent de motivația bazată pe prejudecată specifică sau de actorii implicați.



Informații suplimentare:

This document was translated with the support of the EU and Council of Europe regional project “Strengthening access to justice through non-judicial redress for victims of discrimination, hate speech and hate crimes in the Eastern Partnership.”

- *Fundamental Rights Report 2018*, <https://fra.europa.eu/en/publication/2018/fundamental-rights-report-2018>
- *Manual de drept european privind nediscriminarea – Ediția 2018*, https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2018-handbook-non-discrimination-law-2018_ro.pdf
- *FRA Opinion on the Framework Decision on Racism and Xenophobia – with special attention to the rights of victims of crime, octombrie 2013*, <https://fra.europa.eu/en/publication/2013/fra-opinion-framework-decision-racism-and-xenophobia-special-attention-rights>
- *Making hate crime visible in the European Union: acknowledging victims’ rights, noiembrie 2012*, <https://fra.europa.eu/en/publication/2012/making-hate-crime-visible-european-union-acknowledging-victims-rights>

Funded
by the European Union
and the Council of Europe



EUROPEAN UNION

COUNCIL OF EUROPE



CONSEIL DE L'EUROPE

Implemented
by the Council of Europe



Oficiul pentru Publicații
al Uniunii Europene

FRA – AGENȚIA PENTRU DREPTURILE FUNDAMENTALE A UNIUNII EUROPENE

Schwarzenbergplatz 11 – 1040 Viena – Austria
Tel: +43 158030-0 – Fax: +43 158030-699
fra.europa.eu
facebook.com/fundamentalrights
linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency
twitter.com/EURightsAgency

© Agenția pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene, 2021

ISBN 978-92-9461-349-3
doi:10.2811/29588